

KAYADİBİ (KONYA) BOVİDAE FAUNASI HAKKINDA ÖN RAPOR

İbrahim TEKKAYA

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

1969 yılı, M.T.A. çalışmalarında, Konya'nın Hatunsaray bucağına bağlı, Kayadibi köyünün 2 km kuzeybatısında Omurgalı fosilleri kapsayan bir yatak bulduk.

Bu fosil yatağı 20-25 metre kadar kalınlık gösteren ince kum, çamur ve az tuf elemanlı bir seridir. Bu serinin altında—yer yer değişmekle beraber—bazı yerde 5-6 metreyi bulan beyaz tüflü bir seri bulunmaktadır. Fosilli serinin üzerine ise 3-4 metre kalınlık gösteren sarı tüflü bir seri gelir.

Yatak çok bol fosil ihtiva etmektedir. Yaptığımız araştırmada şu fosiller bulunmuştur : *Mastodon* sp., *Oioceros* sp., *Gazella*, *Antilope*, *Giraffa*, *Hipparion*, *Rhinoceros*, *Chilotherium* sp., *Testudo* sp., *Suidae*.

Yukarıda adı geçen faunadan sadece elimizde mevcut olan Bovidae'ler üzerinde duracağız.

Familiya : **BOVİDAE**

Altfamiliya : ANTILOPİNAE BAIRD, 1857

Cins : *HELICOTRAGUS* PALMER, 1903

Helicotragus rotundicornis Weithofer

(Levha IV, şek. 1)

Materyel: Bir sol boynuz parçası.

Horizon: Alt Pliosen.

Lokalite: Hatunsaray bucağına bağlı Kayadibi köyünün (Konya) 2 km kuzeybatısı.

Diagnoz: Üst yarısı mevcut bir sol boynuz parçası. Fosilimiz oldukça aşınmış ve uç tarafı yassıdır. Boynuz bir torsiyona sahiptir. Boynuz kesiti ovaldir»

Mukayese ve farklar: Boynuzun ucunun yassı oluşu ve torsiyon şekli klasik Ponsien *Helicotragus*'larını hatırlatmaktadır. Bu boynuz, Sisam adasındaki (1) *Helicoceras fraasii* Andree ve Maragha (4) ile Sinap (6) *Helicotragus*'larından ziyade Selanik (2) ve Pikermi (3) *Helicotragus*'larını hatırlatmaktadır.

Boynuzun tam olmaması sebebiyle detaylı ölçü alınamadığından, sadece boynuz ucuna yakın yerden bir ölçü alınmakla iktifa edilmiştir.

Boynuz ucuna yakın yerden alınan ölçü ise şöyledir :

Ön-arka (mm)	İç-dış (mm)	Robustus kıymeti	Uzunluk-genişlik endisi $\frac{\text{gen.} \times 100}{\text{uzunluk}}$
14.5	17.5	263.75	12.06

Cins : *ANTILOSPIRA* TEILHARD DE CHARDIN, 1929

Antilospira incarinatus n. sp.

(Levha I, şek. 1; Levha II, şek. 1; Levha III, şek. 1)

Materyel: Frontal parçasına sahip bir çift boynuz ile tek boynuzlar.

Horizon: Alt Pliosen.

Lokalite: Kayadibi (Konya).

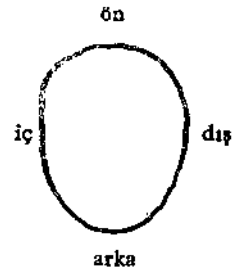
Diagnoz: Tip numune 4 numaralı boynuz.

Boynuzlar orbitlerin üzerinden başlar. Bunlar önce içten dışa, sonra dıştan içe döner ve tepede birbirlerine yaklaşırlar. Boynuzların torsiyon hızı bir devir yapar. Karen mevcut değildir. Boynuz ortasına doğru arkadan öne dönen oldukça az derin bir sulcus vardır. Orbitler kapalı ve az derindir. Foramen supraorbitalis'ler batık ve orta büyüklüktedir. Boynuz kesitleri ovalimsidir.

Mukayese ve farklar: Bizim bulduğumuz boynuzun gerek torsiyon ve gerekse formu *Palaeoreas*'lardan tamamen farklıdır. Keza, *Protragelaphus* ve *Helicotragus*'ların boynuz torsiyonu ve tek karenli olmaları, diğer taraftan boynuz kesitleri de bizim numunemizden ayrı bir özellik gösterir. Bu bakımdan bir benzerlik yoktur. Ayrıca, spiral eksen ve torsiyon hızı yönünden de diğer *Tragelaphus*'lardan ayrılır. Bizim fosilimizin karakterleri *Antilospira* cinsinin özelliklerini taşımakta; Çin'de Shansi'de (14) bulunun ? *Antilospira gracilis* Teilhard & Traassaert, ? *A. zdanskyi* Teil. & Traas., *A. licenti* Teil. & Young, *A. robuna* Teil. & Traas. türlerinden en çok ? *A. zdanskyi*'ye yaklaşmakla beraber, farklı özellikler de göstermektedir.

Antilospira licenti'nin (15) boynuz kesiti bizimkinden farklıdır. Boynuz üzerinde derin silonlar vardır. Boynuz uçları tepede birbirlerinden uzaklaşır. Foramen supraorbitalisler büyük ve derindir. Torsiyon hızı bir devirden azdır. *A. licenti* bütün bu özellikleri ile bizim fosilimizden ayrılmaktadır.

IA. gracilis Teil. & Traas.'te ise, boynuz yassı, ön ve arka karenler kuvvetli ve sulcus'ludur. Boynuzlar kaideden itibaren birbirinden uzaklaşır. Torsiyon hızı yarım turdur. Bizim fosilimizden tamamen ayrı olan bu özellikler yanında bir de boynuz kesitlerinin çok farklı olduğu görülür.



Şema 1 - *Antilospira incarinatus* n. sp.'nin kaidede boynuz kesiti (Kd-4).

Aynı şekilde, *Antilospira robusta* Teil. & Traas. de bizim fosilimizden çok farklıdır.

Yalnız ?*Antilospira zdanskyi* Teil. & Traas. ile bizim fosilimiz arasında bazı farklar olmakla beraber benzeyen yönler de mevcuttur. Torsiyon hızı ve formu bizim fosilimize en yakın olanıdır. Her ikisinde de foramen supraorbitaller batıktır. Boynuzlar, her ikisinde de orbitlerin üzerinde başlamakla beraber, ?*A. zdanskyi*'de ön ve arka karen olmasına mukabil bizimkinde karen yoktur. Fossa orbitler bizimkinde daha az derindir. Boynuz çıkıntı yerleri ? *A. zdanskyi*'ye nazaran bizimkinde birbirine daha yakındır. Bu özellik boynuz kesitinde de görülmektedir.

Bütün bunlar bize fosilimizin, *Antilospira* cinsine dahil, fakat yeni bir tür olabileceği fikrini vermektedir ve Pliosen epokunda şimdiye kadar ilk defa bunlara Çin'de, sonra da Türkiye'de (Kayadibi, Konya) rastlanması bunların anavatanlarının Asya olabileceğini düşündürmektedir. Çin'den Türkiye'ye kadar ulaşabilen bu cinsin, bu iki kutup arasında kalan yerlerde de ele geçmesi kadar tabii bir şey olamaz.

***Antilospira* boynuzlarına ait kaide ve uçta alınan ölçüler ve bunlara ait endisler :**

Sıra no.	Sıra no. 1	Sıra no. 2	Sıra no. 3	Sıra no. 4	Sıra no. 5
Kaidede ön-arka çap (mm)	26.8	29.2	27.6	26.8 sa 27.0 sl	25.5
Kaidede iç-dış çap (mm)	21.0	22.7	20.9	22.1 sa 22.4 sl	22.2
Uçta ön-arka çap (mm)	1.9	—	—	17.6 sa 18.2 sl	—
Uçta iç-dış çap (mm)	9.2	—	—	14.4 sa 14.0 sl	—
Robustus kıymeti	562.80 k 17.48 u	662.84	576.84	592.28 ksa 604.80 ksl 253.44 usa 254.80 usl	566.10
Uzunluk-gen. endisi gen. × 100 uzunluk	78.35 k 484.21 u	77.73	75.72	82.45 ksa 82.96 ksl 81.87 usa 76.92 usl	87.05

Sa : sağ; sl : sol; k : kaide u : uç; ksa : kaidede sağ; ksl : kaidede sol; usa : uçta sağ; usl : uçta sol.

Cins : *GAZELLA* DE BLAINVILLE, 1816

Gazella sp.

(Levha IV, şek. 2)

Gazella cinsine ait bir talus ile tarsal kemikler bulunmuştur. Bunlar hemen hemen hiç aşınmamıştır.

Lokalite : Kayadibi (Konya).

Altfamilya: CAPRİNAE GILL, 1872

Cins: *OIOCEROS* GAILLARD, 1902

Oioceros boulei Mecquenem

(Levha V, şek. 1)

Materyel: Kırık bir sağ boynuz parçası.

Horizon : Alt Pliosen.

Lokalite : Kayadibi (Konya).

Diagnoz: Kaideden itibaren 48.50 mm si mevcut bir sağ boynuz parçası. Boynuzun yukarı kısmı kırık olduğu için, uç kısmı hakkında bilgimiz yoktur. Boynuz nispeten az aşınmıştır. Boynuz torsiyonu içten dışa doğrudur. Fossa orbitalis'in üst yarısı varsa da, diğer kısmı kırıktır. Foramen supraorbitalis ve fossa postorbitalis'ler açıkça görülmektedir.

Mukayese ve farklar: Bizim bulduğumuz boynuz parçası, torsiyon şekli ve karen yapısı bakımından, *Oioceros rothi* Wagner ve *Oioceros atropatenes* Rodler & Weithofer'den farklı olup, *Oioceros boulei* Mecquenem'e benzer.

Kayadibi *Oioceros'unun* boynuz ölçüleri şöyledir:

Kaidede ön-arka çap (mm)	Kaidede iç-dış çap (mm)	Robustus kıymeti	Uzunluk-genişlik endisi
26.90	22.70	610.63	84.38

SONUÇ

Bazı Omurgalılar Avrupa'dan Asya'ya, bazıları da Asya'dan Avrupa'ya göç ettiler, fakat bazıları tekrar geri döndüler. Hemen hemen pek çok Omurgalı hayvan Türkiye'den geçti; bu sebepten biz Avrupalı ve Asyalı faunayı hep birlikte Pliosen epoku içinde Türkiye'de bulduk.

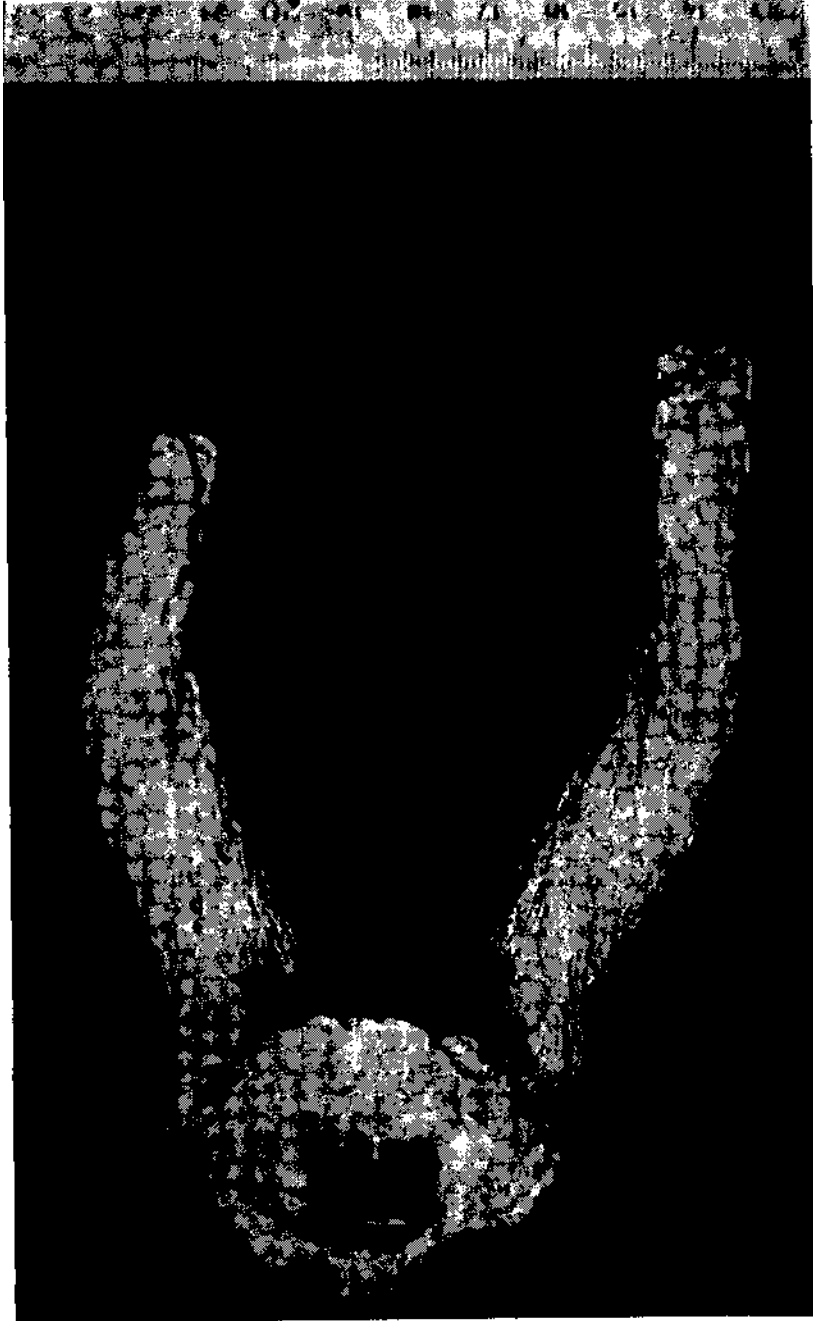
F a u n a	Selânik	Pikermi	Sisam ad.	Maragha	Çin	Türkiye (Kayadibi)
<i>Helicotragus rotundicornis</i> Weithofer	+	+	+	+	—	+
<i>Antilospira incarinatus</i> n. sp. ..	—	—	—	—	+	+
<i>Gazella</i> sp.	+	+	+	+	+	+
<i>Oioceros boulei</i> Mecquenem ...	—	—	—	+	—	+

Bir kısım *Gazella*'lar Türkiye'ye Pikermi, Selanik ve Sisam'dan, bazıları ise Asya'dan göç ettiler. Pliosen'de, *Helicotragus rotundicornis* Weithofer batıdan, *Oioceros boulei* Mecquenem ve *Antilospira* genusu ise doğudan göç ettiler.

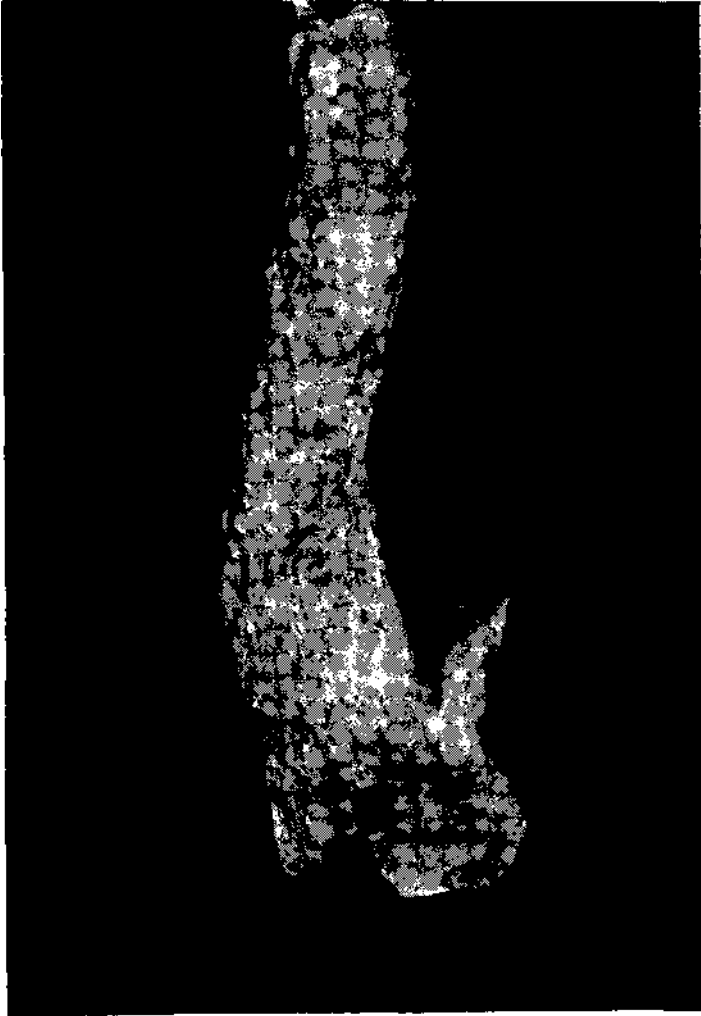
Neşre venildiği tarih 29 aralık, 1969



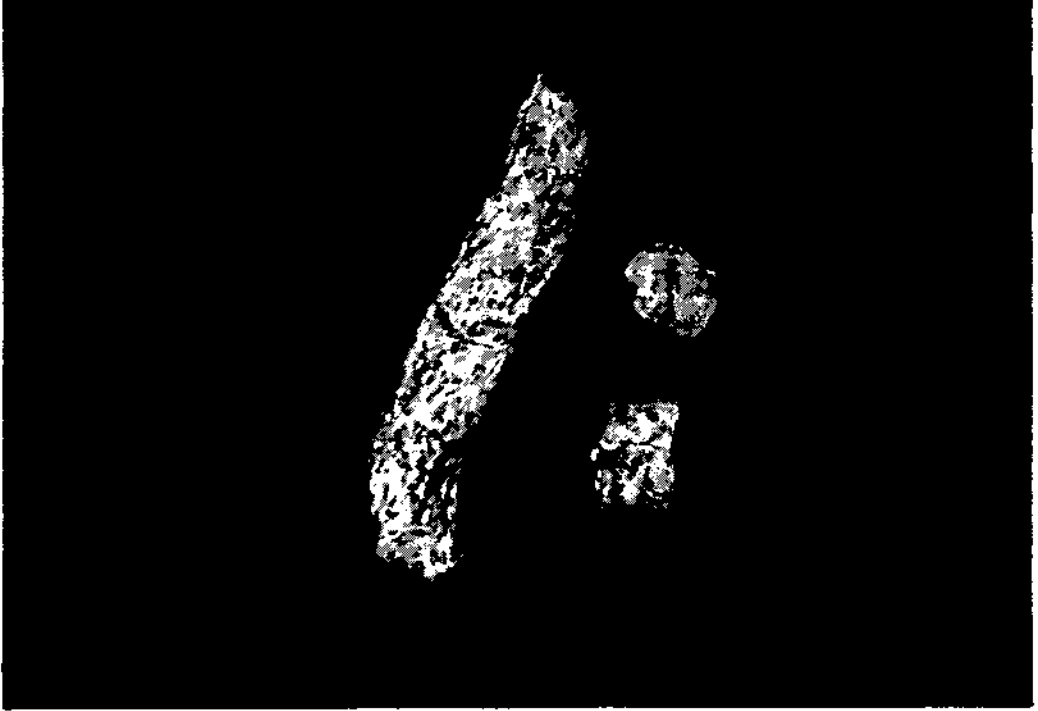
Şek. 1 - *Antilospira incarinatus*, n. sp.nin önden görünüşü.
Tabit büyüklüğünün 4/5 i.



Şek. 1 - *Antiospira incarinatus*, n. sp.'nin arkadan görünüşü.
Tabii büyüklüğünün 4/5 i.



Şek. 1 - *Antiospira incarinatus*, n. sp.'nin lateral'den görünüşü. Tabii büyüklüğünün 4/5 i.



Şek. 1 (solda) - *Helicotragus rotindicornis* Weithofer.

Şek. 2 (sağda) - *Gazella* sp.'nin talus ve tarsalesi.



Şek. 1 - *Oioceros boulei* Mecquenem'in dış yandan görünüşü. Tabii büyüklüğünün 4/5 i.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1 — ANDREE, J. (1926) : Neue Cavicornier aus dem Pliocäne von Samos. *Palaeont.*, Bd. LXVII, s. 135-175, tab. 6, pl. X-XVI, Stuttgart.
- 2 — ARAMBOURG, C. & PIVETEAU, J. (1929) : Les Vertebres du Pontien de Salonique. *Ann. Pal.*, s. 82, pl. XII, Paris.
- 3 — GAUDRY, A. (1862-1867): Animaux fossiles et geologie de l'Attique. *F. Savy*, s. 476, pl. LXXV, Paris.
- 4 — MECQUENEM, R. de (1925) : Contribution à l'etude des fossiles de Maragha. *Ann. Pal.*, t. XIV, s. 29 - 62, pl. V-IX, Paris.
- 5 — OZANSOY, F. (1951) : Preliminary report on a Pontian Mammalian fauna from Muğla. *Bull. Geol. Soc. Turkey*, vol. III, no. 1, s. 147 - 150, Ankara.
- 6 — ----- (1962): Etude des gisements continentaux et des Mammiferes du Cenozoique de Turquie. *Mem. Soc. Geol. de France*, no. 102, s. 89, pl. X, Paris.
- 7 — PİLGRİM, G.E. & SCHAUB, S. (1939) : Die schraudenhörnige Antilope. *Abh. Schweiz. Pal. Gesell.*, Bd. 62, s. 30, Pl. 3, Basel.
- 8 — SCHLOSSER, M. (1905) : Die fossilen Cavicornia von Samos. *Beiträge zur Paleontologie und Geologie*, Bd. XVII, s. 21-118, pl. IV - XIII.
- 9 — ŞENYÜREK, M. (1951): Gökdere (Elmadağ) faunasına dair bir not. *A.Ü.D.T. C.P. Derg.*, cilt IX, sayı 1-2, s. 63-67, pl. I-III.
- 10 — ----- (1952) : Study of the Pontian fauna of Gökdere (Elmadağ) southeast of Ankara. *Bulleten*, cilt XVI, sayı 64. s. 449-492, Pl. I-XVI.
- 11 — — (1953) : List of localities of Mammalian fossils of Pontian age in the vilâyet of Kayseri. *A.Ü.D.T. C.P. Derg.*, cilt XI, sayı 2, 3, 4, s. 171-176.
- 12 — ----- (1953a): Horn-cores of Oioceros from the Pontian of Küçükyozgat. *Bulleten*, vol. XVII, no. 68, s. 459-473.
- 13 — TEILHARD DE CHARDIN & PIVETEAU, J. (1930) : Les Mammiferes fossiles de Nihowan (Chine). *Ann. Pal.*, t. XIX, s. 134, pl. 23, Paris.
- 14 — ___ & TRAASSAERT, M. (1938): Cavicornia of Southeastern Shansi. *Pal. Sinica*. new ser. C, no. 6, s. 99, pl. I-IV.
- 15 — ___ & YOUNG, C.C. (1931): Fossil Mammals from northern China. *Pal. Sinica*, seri C, vol. IX, fasc. 1, s. 66, pl. X.
- 16 — YOUNG, C.C. (1932): On the Artiodactyla from the Sinantropus site at Chouk'outien. *Pal. Sinica*, seri C, vol. VIII, fasc. 2, s. 100, Pl. XXIX.
- 17 — ZITTEL, K. von (1925): Text-book of Palaeontology. *Macmillan & Co.*, s. 316, fig. 374.